

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

Циклова комісія економіки та управління

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

до практичних занять

із навчальної дисципліни «Управлінський облік»

обов'язкових компонент

освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

«Облік і аудит»

м. Харків 2022

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2022 № 8

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного
коледжу
Протокол від 22.08 2022 № 1

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та
соціально-економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2022 № 8

Розглянуто на засіданні циклової комісії економіки та управління,
протокол від 15.08.2022 № 1

Розробники: викладач циклової комісії економіки та управління, к.е.н.,
спеціаліст вищої категорії, викладач - методист, Пушкар О. І.

Рецензенти:

1. Викладач циклової комісії економіки та управління КЛК ХНУВС,
к.е.н., старший викладач Цимбалістова О.А.
2. Професор кафедри логістики НАУ, доктор економічних наук,
професор, експерт Українського логістичного альянсу
Смерічевська С.В.

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами

1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр №2							
Тема № 1 Мета, зміст та організація управлінського обліку	9	1	0	0	0	8	
Тема № 2 Склад витрат виробництва	3	1	0	0	0	2	
Тема №3 Класифікація і поведінка витрат	12	2	0	0	0	10	
Тема №4Методика обліку і калькулювання витрат	8	2	0	0	0	6	
Тема №5 Облік і калькулювання за повними витратами	13	1	0	0	0	12	
Тема №6Облік і калькулювання за змінними витратами	13	1	0	0	0	12	
Тема №7Облік і калькулювання за нормативними витратами	15	1	0	2	0	12	Тестове завдання
Тема №8 Аналіз взаємозв’язку витрат, обсягу діяльності та прибутку	13	1	0	0	0	12	
Тема №9Аналіз релевантності інформації для прийняття управлінських рішень	10	2	0	0	0	8	
Тема № 10 Бюджетування і контроль	12	2	0	0	0	10	
Тема № 11 Облік і контроль за центрами відповідальності	10	2	0	0	0	8	
Тема №12Взаємозв'язок управлінського і фінансового обліку	2	0	0	0	0	2	Тестове завдання
Всього за семестр № 8	120	16	0	2	0	102	екзамен

2. Методичні вказівки до практичних занять

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

Тема № 4. Методи обліку і калькулювання витрат.

Тема № 5 Облік і калькулювання за повними витратами.

Тема № 6 Облік і калькулювання за змінними витратами.

Тема № 7. Облік і калькулювання за нормативними витратами

Навчальна мета заняття: оволодіння базовими теоретичними знаннями щодо методів обліку і калькулювання витрат, сутності обліку і калькулювання за повними та за змінними витратами, за нормативними витратами.

Кількість годин – 2 години.

Місце проведення - аудиторія коледжу.

Методичні вказівки

При вивченні теми необхідно усвідомити те, які фактори впливають на облік витрат, що відповідно впливає на вибір систем та методу обліку витрат та калькулювання. Методи обліку витрат поділяються в залежності від об'єкта витрат на такі: подетальний, за окремими виробами, за групами виробів, на замовлення, за процесами, за виробництвами. Методика калькулювання: позамазовний, попередільний, попроцесний, нормативний. Звернути увагу на розподіл непрямих витрат. Важливо запам'ятати, що при здійсненні аналізу витрат їх потрібно розділяти на умовно-змінні та умовно-постійні. Необхідно відокремити виробничі та невиробничі витрати, прямі та непрямі витрати при їх віднесенні на собівартість продукції (послуг). Доцільно ознайомитися також з зарубіжними методами обліку і калькулювання повних витрат, а саме: методом однорідних секцій, методом стандарт-косту та методом нормативного розподілу постійних витрат. Передумовами впровадження методів обліку змінних витрат у практику вітчизняних підприємств є групування витрат на умовно-змінні та умовно-постійні та змінення методики формування та обліку виробничої собівартості продукції. Система калькулювання змінних витрат дає змогу визначити маржинальний дохід, який застосовується для аналізу прибутковості та прийняття управлінських рішень. Важливо усвідомити зв'язок нормативного методу з методом стандарт – кост та їх відмінності. Важливим завданням нормативного обліку є своєчасне попередження нераціонального використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів підприємства.

Міні-лексикон:

Повні витрати, калькулювання собівартості, маржинальний дохід, метод директ – костинг, метод стандарт – кост, неповні витрати. Виробничі витрати, невиробничі витрати, умовно-змінні, умовно - постійні витрати, напівфабрикатний метод, безнапівфабрикатний метод обліку витрат, стратегічний управлінський облік. Нормативний метод, організація обліку, відхилення від норм, розподілені загально-виробничі витрати

I. Проведення попереднього контролю теоретичних знань, практичних умінь

і навичок здобувачів вищої освіти по темі практичного заняття.

II. Порядок проведення основної частини заняття: постановка загальної проблеми та її обговорення за участю здобувачів освіти, розв'язування питань різної складності з їх обговоренням, розв'язування контрольних тестових завдань.

Навчальні питання за темою:

1. Облік витрат та фактори, що впливають на їх побудову
2. Системи та методи обліку витрат та калькулювання
3. Розподіл витрат
4. Поняття калькуляції та їх види. Собівартість та види собівартості.
5. Вітчизняні методи обліку і калькулювання за повними витратами
6. Зарубіжні методи обліку і калькулювання повних витрат.
7. Облік і розподіл не прямих витрат (метод однорідних секцій, метод стандарт-косту, метод нормативного розподілу витрат)
8. Системи обліку і калькулювання за змінними витратами.
9. Система директ-костинг – система обліку змінних витрат, його переваги і можливості.
10. Етапи розрахунку директ-костингу.
11. Стратегічний управлінський облік.
12. Суть і завдання нормативного методу обліку витрат
13. Організація обліку нормативних витрат
14. Складання нормативної калькуляції собівартості продукції
15. Облік і аналіз відхилень від нормативів та їх вплив на прибуток

Питання цільових виступів здобувачів вищої освіти

1. Для чого необхідний облік витрат та що таке метод обліку витрат? Що таке розподіл витрат?
2. Що є предметом калькуляції? Охарактеризуйте методи калькулювання собівартості продукції.
3. Розкрийте сутність методу калькулювання змінних витрат.
4. У чому особливості нормативного способу розподілу витрат?
5. У чому полягає сутність обліку неповних витрат?
6. У чому сутність калькулювання за повними витратами?
7. У чому полягає сутність позамовного методу обліку витрат і яка сфера його застосування?
8. Чим відрізняється безнапівфабрикатний варіант попередільного методу від напівфабрикатного ?
9. Які методи визначення повних витрат використовуються в закордонній практиці?
10. У чому сутність системи калькуляції за змінними витратами?
11. Які основні особливості методу(системи) директ-костингу?
12. Що таке маржинальний дохід, які особливості його розрахунку?
13. Як складають звіти про фінансові результати у системі директ-костинг?
14. У чому переваги розвинутого директ-костингу?
15. У чому полягає методика багатоступеневого покриття постійних витрат?
16. Які основні недоліки системи директ-костинг?
17. Що таке стратегічний облік та які його передумови?

18. У чому сутність та завдання нормативного методу обліку витрат?
19. Назвіть основні елементи нормативного методу обліку витрат.
20. Як документують зміни норми витрат?
21. Що таке нормативна калькуляція, як її складають?
22. Навіщо ведуть облік зміни норм?
23. На основі яких параметрів розраховують норму?
24. Яка особливість побудови обліку випуску готової продукції?
25. Як формують оптову ціну?
26. Як документують зміни норми витрат?
27. Як здійснюють облік відхилень, який порядок їх аналізу?
28. Чим відрізняється нормативний метод обліку витрат від методу стандарт-кост?

Тестові завдання для здобувачів вищої освіти:

1. Підприємство досягає критичної точки, коли:
  - а) результат від реалізації дорівнює нулю;
  - б) виручка від реалізації дорівнює загальній сумі сукупних витрат;
  - в) маржа зі змінних витрат дорівнює сумі постійних витрат;
  - г) виручка від реалізації дорівнює сумі постійних витрат.
2. За збільшення обсягу діяльності:
  - а) постійні витрати на одиницю продукції збільшуються;
  - б) загальна сума постійних витрат збільшується;
  - в) загальна сума постійних витрат залишається незмінною;
  - г) постійні витрати на одиницю продукції зменшуються.
3. Основними (відмітними) рисами безнапівфабрикатного варіанта попередільного методу є:
  - а) передача напівфабрикатів без калькулювання їх собівартості;
  - б) передача напівфабрикатів за їх собівартістю;
  - в) наявність статті «Напівфабрикати власного виробництва»;
  - г) відсутність статті «Напівфабрикати власного виробництва».
4. Приймаючи рішення щодо скорочення сегмента, слід розглядати:
  - а) всі витрати, що змінюються;
  - б) лише змінні витрати;
  - в) всі витрати, що залишаються незмінними;
  - г) всі витрати.
5. У системі обліку нормативних витрат за методом стандарт-кост усі записи порохунках запасів і витрат ведуться:
  - а) тільки за нормативами;
  - б) за нормативами, відхиленнями і разом (фактично);
  - в) тільки за фактичними витратами;
  - г) за фактичними витратами і відхиленнями від норм.
6. У процесі формування оперативного бюджету останнім кроком звичайно є підготовка бюджетного:
  - а) звіту про фінансові результати;
  - б) балансу;

- в) звіту про грошові кошти;
  - г) звіту про капітальні інвестиції
7. Якщо одночасно збільшуються постійні за змінні витрати на одиницю, тоді точки беззбитковості:
- а) збільшується;
  - б) зменшується;
  - в) не змінюється;
  - г) вплив не можна визначити з наведеної інформації.
8. У разі обмеженої кількості машино-годин слід виробляти продукцію, яка:
- а) має найбільший маржинальний дохід на одиницю;
  - б) має найбільший коефіцієнт маржинального доходу;
  - в) потребує меншої кількості машино-годин;
  - г) забезпечує найбільший маржинальний дохід на 1 машино-годину.
9. Які з наведених нижче питань є релевантними у разі прийняття рішення "виробляти чи купувати"?
- а) чи задовольняє підприємство якість продукції постачальника?
  - б) чи забезпечить постачальник своєчасну доставку деталей?
  - в) як довго постачальник зберігатиме встановлену ціну?
  - г) усі наведені вище питання є релевантними.
10. Диференціальний аналіз передбачає виявлення витрат і доходів, які:
- а) однакові для альтернативних рішень;
  - б) різні для альтернативних рішень;
  - в) усіх без винятку, якщо вони матимуть місце;
  - г) немає правильної відповіді серед наведених вище.

Практичні завдання:

Задача 1.

Компанія планує продати 40000 одиниць продукції. Постійні витрати компанії 80000 грн., а змінні витрати становлять 60% ціни реалізації. Якою повинна бути ціна реалізації одиниці продукції для отримання операційного прибутку в розмірі 20000 грн.

Задача 2.

Нижче наведено прогноз продажу компанії, яка реалізує велосипеди, одиниць:

Місяць	Очікуваний обсяг продажу	Необхідний запас на кінець місяця
Квітень	2800	630
Травень	3150	824
Червень	3300	850

Яку кількість велосипедів слід закупити в травні?

Задача 3.

Чому дорівнюють змінні витрати на одиницю, якщо ціна продажу одиниці продукції становить 25 грн., обсяг продажу - 180 тис. одиниць, а загальний маржинальний дохід - 900 тис. грн.

Теми для рефератів:

1. Метод стандарт – кост, його особливості та застосування.
2. Метод нормативного розподілу непрямих витрат – перехідний до методу калькулювання неповних витрат.
3. Сутність і організація обліку за методом директ-костинг.
4. Особливості розвинутого директ-костингу, його переваги і можливості.
5. Зародження і розвиток стратегічного обліку.
6. Організація обліку витрат за нормативним методом.
7. Методика і техніка обліку відхилень від норм.
8. Методи аналізу «витрати - обсяг - прибуток».
9. Визначення точки критичного обсягу.
10. Графічні методи аналізу «витрати - обсяг - прибуток»
11. Поняття про релевантність облікової інформації та її вплив на прийняття рішень.
12. Аналіз типових варіантів альтернативних рішень.
13. Характеристика видів і форм бюджетів.
14. Порядок складання і призначення операційних бюджетів.
15. Порядок складання і призначення фінансового бюджету.
16. Фінансові та не фінансові критерії оцінки діяльності центрів відповідальності.
17. Принципи організації обліку та звітності за центрами відповідальності.
18. Облік і оцінка діяльності центрів витрат.
19. Облік і оцінка діяльності центрів інвестицій.
20. Облік і оцінка діяльності центрів прибутку.

Література:

1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 3.1.3.2, 3.3.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Здійснити перевірку і оцінювання виконаних завдань. Підвести підсумок практичного заняття звернувши увагу на основні помилки при його виконанні.

Рекомендована література

1. Основна література

- 1.1 Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999р. №996-XIV
- 1.2 Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене наказом МФУ від 31.12.1999р. №318
- 1.3 Садовська І.Б., Божидарник Т.В. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2013
- 1.4 Фаріон І.Д., Писаренко Т.М. Управлінський облік: Підручник. - К.: Центр учбової літератури, 2012

Допоміжна література

- 2.1 Атамас П.Й. Управлінський облік: Навчальний посібник. - К.: Центр

учбової літератури, 2009

2.2 Голов С.Ф. Управлінський облік: Підручник. - К.: Скарб, 2006

2.3 Ленъ В.С. Управлінський облік: Навчальний посібник. - К.: «Знання - Прес», 2006

2.4 Нападовська Л.В. Управлінський облік. - К.: КНТУ, 2008

Інформаційні ресурси в Інтернеті

3.1 Офіційний веб-портал Верховної Ради України. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/main/a#Find>

3.2. Всеукраїнська професійна газета «Все про бухгалтерський облік». Режим доступу: <http://www.vobu.com.ua/ukr>

3.3. Видавнича група «Баланс клуб». Режим доступу: <https://balance.ua/ua/news/>